

Топоніміка Прикарпаття як джерело реконструкції дописемного періоду історії українців

Топоніми Прикарпаття зберігають чимало рис племінних діалектів I тисячоліття нашої ери, варто пригадати хоча б ойконіми Стритин (у мові старожилів, тепер с Стратин), Віргіслін, Погребиска (Рогатинський р-н, Івано-Франківської області), Бабин, За Сторонкою¹, Станимир (Перемишлянський р-н Львівщини, за В.Лабою), Городиська (Бережанський р-н Тернопільщини).

М.А. Пелецишин вважав: "У давній історії України також існував спільний, перехідний період археологічної та писемної історії"². Для реконструкції цього "дописемного періоду" існування етносу українців необхідно залучити давні топоніми, на які багате Прикарпаття. В.В. Грабовецький звернув увагу, що "пам'ятки знаходяться на старовинних урочищах...і недавніх слов'янських городищах. Вони можуть розкрити таємниці виникнення градів-міст прикарпатських слов'ян"³.

Дана стаття продовжує розгляд топоніміки краю, початий у монографії автора "Локалізація племінних союзів на території Прикарпаття", де здійснена спроба пов'язати частину ойконімів, гідронімів та оронімів зі зкупченнями археологічних пам'яток України відповідного періоду функціонування, щоб виявити, чи це є етноніми.

Топоніми Прикарпаття досліджували, зокрема, М.Л. Худаш (ойконіми), Д.П. Бучко (ойконіми), М. Габорака (гідроніми), Ю. О. Карпенко (гідроніми, ороніми), Б.М. Кушнір (мікротопоніми), Р. Процак (ойконіми, ороніми), М.О. Демчук (ойконіми), В.П. Петров (гідроніми). Також великий внесок роблять дослідники: В. Лаба, М.П. Янко, П.А. Зборовський.

Мета цієї роботи, як видно з її назви, – класифікація топонімів Прикарпаття як джерела реконструкції не забезпеченого писемними пам'ятками періоду історії українців.

Найбільше виділяються прикарпатські топоніми з коренями: стр–; крив–; стан–; год–; баб–; хор–; Волос–, Велес–; кор–; ор–; виж–; студ–; біл–; спр–; бор–; вер–; хот–.

Топоніми з коренем стр– у Львівській області: Стрини (хутір у Жовківському р-ні, за М. Л. Худаш⁴), Стрий (гідронім), Стрий (ойконім), Струтин, Стривігор (Стрв'яж), Страдч, Стронятин, Строневиці (тепер Строневиці, за М. Л. Худаш⁵), Струга (гідронім), Стриванка (оронім в с Куликів, за В. Лабою), Стриня ("л. п. Черхавки..."⁶), Стривники (ріка басейну Стривігора⁷).

Топоніми з коренем стр– в Ів.–Франківській області: Стритин (нині с Стратин Рогатинського р-ну), Верхній Стругань, Нижній Стругань.

Топоніми з коренем стр– у Тернопільській області: Стрипа (гідронім), Стриївка, Гори–Стрийовецькі.

Топоніми з коренем крив– у Львівській області: Кривчиці (тепер м. Львів), Кривчань, Криве (біля м. Радехів), Криве (біля м. Рава-Руська), Закривець (хутір біля с. Любешка), Кривичі.

Топоніми з коренем крив– в Ів.–Франківській області: Старі Кривотули (недалеко м. Тисмениці), Нові Кривотули, Кривня, Крива, Кривоброди, Кривчанка, Кривець, Закривці.

Топоніми з коренем крив– у Тернопільській області: Кривки (біля м. Тернопіль), Кривки (біля м. Терехів), Кривовільна, Криве (біля м. Козова), Криве (біля м. Скалат), Кривче, Кривеньке, Криволука (на південний схід від м. Бучач), Кривчики (біля м. Вишнівця).

Топоніми з коренем стан– у Львівській області: Станетин (цей оронім існував ще у XVII ст. в с Дусанів Перемишлянського р-ну, за В. Лабою), Станимир (Перемишлянський р-н), Добростани, Станятин (тепер Стенятин, за М.Л. Худаш⁸), Нестаничі, Станіля, Станин, Станьчуки, Станківці (недалеко м. Новий Розділ), Станків.

Топоніми з коренем стан– в Ів.–Франківській області: Станківці (Долинський р-н), Станкова (Калуський р-н).

Топоніми з коренем стан– у Чернівецькій області: Нижні Станівці (недалеко м. Вашківці), Верхні Станівці, Станківці.

Топоніми з коренем год– в Ів.–Франківській області: Годи–Турка (недалеко м. Коломия), Годи–Добровідка, Вигода, Вигодівка, Вигода (с. Колодіїв, Р. Процак⁹).

Топоніми з коренем год– у Львівській області: Годовиця (недалеко м. Пустомити), Годині, Годвишня.

Топоніми з коренем год– в Тернопільській області: Годів (село недалеко р.Стрипи), Годів (хутір), Вигода (біля р. Дністер¹⁰), Вигода (біля р. Збруч), Вигода (село біля м. Чортків), Вигода (хутір біля м. Чортків).

Топоніми з коренем год– у Чернівецькій області: Годинівка (недалеко м. Новоселиця), Годилів.

Топоніми з коренем баб– у Львівській області: Бабин (хутір між селами Дусанів і Бачів Перемишлянського р–ну). Бабина, Бабине, Баб і Лози (давній топонім у с. Жорниська, В. Лаба¹¹), На Бабині (с. Вороців, В. Лаба¹²), Підбабин (с. Водники, за В. Лабою), Бабина Гора (с. Грусятічі, за В. Лабою), Бабинець (біля с. Боршів, за В. Лабою¹³), Бабутиха.

Топоніми з коренем баб– в Ів.–Франківській області: Пробабин (недалеко м. Городенка), Бабини (Р. Процак¹⁴), Бабин Зарічний, Середній Бабин, Бабухів (ойконім, Рогатинський р–н), Бабухів (гідронім), Бабинці (м. Рогатин), Бабина Гора, Бабин, Бабче.

Топоніми з коренем баб– у Чернівецькій і Тернопільській областях: Бабин (недалеко м. Кельменці), Бабин (недалеко Пробабина), Бабине, Бабшин, Бабинці (Тернопільська обл.).

Топоніми з коренем хор– в Ів.–Франківській області: Хоросна (недалеко м. Отинія), Хоростків, Хороцеве.

Топоніми з коренем хор– у Львівській області: Хоросно (недалеко м. Щирець), Хоросниця (Дрогобицький р–н).

Топоніми з коренем хор– у Тернопільській області: Хоростятин (тепер Коростятин, М. Л. Худаш¹⁵).

Топоніми з коренем Волос–, Велес– в Ів.–Франківській області: Волосів (село недалеко м. Отинія), Волосів (хутір), Нижня Велесниця (біля с. Волосів), Лісна Велесниця.

Топоніми з коренем Волос–, Велес– у Львівській і Тернопільській областях: Волосовець (давній топонім у с. Вишнівчик, Перемишлянського р–ну, В. Лаба¹⁶), Волосове (давній топонім у с. Підмонастир, В. Лаба¹⁷), Велеснів (село Монастириського р–ну), Велеснів (хутір біля цього села).

Топоніми з коренем кор– у Львівській області: Коросно (Перемишлянський р–н), Коросниця, Корничі (на р. Болозівка), Коропуж, Коржеличі (тепер Кореличі Перемишлянського р–ну).

Топоніми з коренем кор– в Ів.–Франківській області: Корнів (біля р. Дністер), Коршів, Коростовичі (Рогатинський р–н).

Топоніми з коренем кор– у Тернопільській області: Коршилівка (Підволочиський р–н), Коршилів, Коростова, Кокорів, Кордишів.

Топоніми з коренем ор– у Прикарпатті: Ортиничі (Львівщина, біля м. Дубляни, на р. Бистриця), Ортасів (Артасів), Орховичі, Зортовичі, Орани (Львівщина), Оршівці (Чернівецька область).

Топоніми з коренем виж– у Львівській області: Вижлів (Сколівський р–н), Вижняни, Звижень (на р. Грабарка, притоці р. Серет), Вижомля (гідронім), Віжомля (ойконім).

Топоніми з коренем виж– у Чернівецькій і Тернопільській областях: Вижниця (місто), Виженка (біля Вижниці).

Топоніми з коренем студ– у Прикарпатті: Студений Потік (доплив р. Гнила Липа, Рогатинський р–н), Студенька (Тернопільська обл.), Студенець, Студений (потік, що впадає у Раковець біля м. Солотвин¹⁸).

Топоніми з коренем біл– у Львівській області; Білути (Жовківський р–н), Білич (Старосамбірський р–н), Білики (Яворівський р–н), Біличі (Старосамбірський р–н), Біличі (на р. Болозівка).

Топоніми з коренем біл– у Тернопільській області: Білівці (Борщівський р–н), Більче Золоте (Борщівський р–н), Білобожниця (село, недалеко м. Чортків), Білобожниця (хутір), Біла (недалеко Білобожниці), Білявинці, Білоголови.

Топоніми з коренем спр– у Львівській області: Сприня (ойконім недалеко м. Старий Самбір), Сприня (гідронім), хутір Мала Спринька (біля Сприні).

Топоніми з коренем бор– у Львівській області: Бориничі (біля м. Новий Розділ), Борусів (біля с. Бориничі), Борятин.

Топоніми з коренем бор– в Ів.–Франківській області: Борацький (потік у с.Тростянець Снятинського р–ну¹⁹), Бораки²⁰.

Топоніми з коренем вер– у Львівській області: Веринь (на р. Дністер, біля м. Миколаїв), Верчани (біля м. Стрий), Верени, Верини (хутори недалеко м. Жовква, на межі Прикарпаття з Малим Поліссям).

Топоніми з коренем хот– у Тернопільській та Ів.–Франківській областях: Хотовиця (біля м. Вишнівець), Хотівка (біля м. Кременець), Хотимир (біля р. Дністер, Ів.–Франківська обл.).

В інших слов'янських регіонах існують топоніми з такими ж коренями. Для зіставлення доцільно навести декілька груп цих топонімів.

Топоніми з коренем стр– у Карпатах: Страбичово, Стричава, Стримба, Стринтура (потік), Стринтура (оронім), Странжур, Страгорична Стримба, Строминський (потік), Стримтура, Странжул, Стромिला.

Топоніми з коренем баб– у Карпатах: Бабичі, Бабин (гідронім), Бабин (ойконім), Бабинець, Баба Людова (оронім), Бабинка, Бабиньоха, Бабський (потік), Бабче, Баб'янка, Бабин Кут, Бабинокутський (потік), Бабин Погар (оронім)²¹.

Топоніми з коренем студ– у Карпатах: Студений, Студиняк, Студеник, Студений Звір (гідронім), Студенець, Студиняк–Великий, Студиняк–Малий.

Топоніми з коренем ор– у Карпатах: Орява, Орявчик, Оратик, Орів, Оровий (оронім), Верхній Оровий (оронім).

Топоніми з коренем крив– у Карпатах: Кривець, Кривец, Крива, Криворівня, Кривопілля (ойконім), Кривий, Криве Поле (потік, доплив Кривця²²).

Окрім цього, у Карпатах відомі такі топоніми: Білин (Закарпаття), Білі Ослави (біля м. Ділятин), Хорови, Хороцеве (біля р.Черемош), Бориня (Турківський р–н²³), Вигода (біля Устерік, р. Черемош), Становець.

Топоніми з коренем хот– на Поліссі: Хотинівка, Хотинь, Хотрія, Хотянівка.

Топоніми з коренем хор–, хар– на Поліссі: Хорохорин, Харалуг, Хорлупи, Хоровець, Харсіки, Хоричі (Чернігівщина).

Топоніми з коренем кор– на Поліссі: Корсунівка, Корниця, Кормин, Коршів, Корсів, Корнин.

Топоніми з коренем біл– на Поліссі: Білин, Більчаки, Білани, Більськ.

Топоніми з коренем стр– на Поліссі: Струважа, Струважі, Стремеча²⁴, Стрибіж, Стремигород.

Топоніми з коренем бор– на Поліссі: Боромля, Боратин, Борутине. Подібні також такі топоніми Полісся: Старий Кривин, Новий Кривин, Криве, Годомичі, Студениця, Студянка, Стрибіж, Стремигород, Бабине, Бабичі, Сторонибаби, Волосівці, Волсвин, Станова, Станишівка, Орша, Орєпи, Оржів.

Топоніми з цими коренями трапляються і в інших регіонах України. Наприклад, на Харківщині – Хотімля, у Середньому Подніпрові – Закревки, Кривець, Кривчунка, Корсунь, Хорол (гідронім), Оржиця (гідронім), Оржиця (ойконім), Гнила Оржиця (ріка), Суха Оржиця, Кривуші.

Подібні топоніми виявлені у сусідніх з Україною державах: БаяСпріє (Румунія), Хотилуб (Польща), Хотімськ, Хотомель (Білорусь), Бабини, Стани (Польща²⁵), Стреюл (Румунія), Поляна Хоринецька, Новіни Хоринецьке, Нівкі Хоринецьке, Вулька Хоринецька, Хоринець, Хорів (Польща, Посяння), Хородник, Хили–шеу–Хорія (Румунія, Південна Буковина), Крива (гідронім на півночі Молдови).

Збереглися топоніми з такими коренями також на значно віддаленіших від Прикарпаття слов'янських територіях: Стряма, Струмиця, Струма (Болгарія), Струга, Стрімона, Струмица (Македонія), Стрища (Білорусь²⁶), Хотня (Хорватія), Хотинець (Росія), Хотиничі (Білорусь), Хоті над Лабем (Чехія), Бабін Поток (два гідроніми, Хорватія), Крива (річка у Сербії), Корчула (острів і місто у Хорватії).

Локалізовані на території Прикарпаття групи наведених топонімів є носіями глибокої історичної пам'яті українського народу, мають виразну подібність до топонімів інших слов'янських регіонів і можуть бути надійним джерелом реконструкції дописемного періоду.

- ¹Лаба В. Історія с. Болотня та Янчин від... – Львів, 1997. – С.14.
- ²Пелецишин М.А. Про перехідний період між археологічною та писемною давньою історією України//Вісник Львівського університету (серія історична). – Вип. 34. – 1999. – С.38.
- ³Грабовецький В.В. Нариси історії Прикарпаття. – Ів.–Фр., 1992.
- ⁴Худаш М.Л. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів. – К., 1995. – С.280.
- ⁵Там само. – С.200.
- ⁶Петров В.П. Етногенез слов'ян. – К., 1972. – С.67.
- ⁷Там само.
- ⁸Худаш М.Л. Вказ. праця. – С.195.
- ⁹Процак Р. Топоніміка населених пунктів. – Вип. 5. – Ів.–Фр., 2000. – С.19.
- ¹⁰Кушнір Б.М. Мікротоюнімія як джерело вивчення історії краю //Наукові праці історичного факультету. – Кам'янець–Подільський, 1996. – Т.2. – С.214.
- ¹¹Лаба В. Короткий нарис історії сіл Кожичі, Домажир, Жорницька від... – Львів, 2001. – С. 34.
- ¹²Лаба В. Історія с Вороців та штрихи... – Львів, 1999. – С.3.
- ¹³Лаба В. Історія с. Боршів... – Львів, 1996. – С. 4.
- ¹⁴Процак Р. Топоніміка населених пунктів. – Вип. 3. – Ів.–Фр., 2000.
- ¹⁵Худаш М.Л. Вказ. праця. – С.267.
- ¹⁶Лаба В. Історія с Вишнівчик від... – Львів, 2001. – С. 3.
- ¹⁷Лаба В. Історія с Підмонастир від... – Львів, 2000. – С.17.
- ¹⁸Габорак М. Гідронімія Івано–Франківщини. – Снятин, 2003. – С.238.
- ¹⁹Там само. – С. 32.
- ²⁰Там само.
- ²¹Там само. – С.17.
- ²²Там само. – С.126.
- ²³Топоніміка Турківщини. – Львів, 2004.
- ²⁴Петров В.П. Вка. праця. – К., 1972. – С.83.
- ²⁵Йосифінська і Францисканська метрики. – К., 1965. – С.19, 289.
- ²⁶Петров В.П. Вказ. праця. – С.83.